

Kjøbenhavns Forbrug af Levnetsmidler.

Undersøgelse om Konsumen i Kjøbenhavn, i alt Væsenligt vedrørende Befolkningens Forbrug af de sædvanlige Levnetsmidler. Af Marcus Rubin, Leder af Magistratens statistiske Arbejder. Afgiven til Chefen for Hærens Forplejningskorps. Kjøbenhavn, 1882. 51 S. in 4to.

I de indledende Bemærkninger til dette interessante Arbejde anfører Hr. Rubin, at Spørgsmaalet om Befolkningens Forbrug af de nødvendige Levnetsmidler i Hovedsagen ikke kan løses ad direkte Vej, idet det jo saavel vilde være umuligt at faa Oplysninger om hver enkelt Forbrugers Konsum som om hver enkelt Forhandlers Afsætning. I tidligere Tid, da en stor Mængde Varer vare underkastede Akcise (Konsumtionspligt), fik man derimod Oplysning om Kvantiteterne af, hvad der af disse Varer indførtes til Kjøbenhavn, og af hvad der udførtes herfra, og man havde saaledes et Middel til Bedømmelsen af Konsumens Størrelse, idet det turde antages, at Differencen mellem Ind- og Udførslen forbrugtes i selve Staden. Supplerende Oplysninger i saa Henseende erholdt man gjennem Formalingsafgiften for Kornvarer, — Oplysninger, hvis Sidestykker indtil for faa Aar siden fandtes i de tyske Byer, hvor man gjennem Slagteskatten og Formalingsafgiften med nogenlunde Sikkerhed kunde erfare Mængden af det konsumerede Korn og Kjød. Man er da, naar man vil undersøge den nuværende Konsum i Kjøbenhavn, nødt til at

drage Slutninger fra Forholdene i tidligere Tider og paa andre Steder, fremmede Lande og Danmark som Helhed; man maa dernæst sammenknytte disse Oplysninger med Gjennemsnitsberegninger, støttede paa direkte Oplysninger om Forbrugen i enkelte Institutioner, og saaledes søge ad en Række forskellige Veje at naa til et nogenlunde fyldigt Resultat. Hr. Rubin er gaaet disse forskellige Veje, — men uden at forudsætte, at mange usikre Resultater sammenstillede kunde give et sikkert. Han har tværtimod et aabent Blik for de mange Vanskeligheder, der møde paa de forskellige Veje, og for det Usikre i de Slutninger, der drages fra Fortid til Nutid; fra fremmede Steder til vor By og fra enkelte Institutioner til den hele Befolkning, men tror dog, at det Resultat, han er naaet til, er et sandsynligt og det tilnærmelsesvis rigtigste.

Først søger Forf. da, ved Hjælp af Akeiseregnskaberne, at bestemme Forbrugen i Kjøbenhavn i Aarene fra 1839 til 1850, det sidste Aar for hvilket Konsumtionen opkrævedes i Kjøbenhavn. Vi anføre her blot Hovedresultaterne:

Gjensforbr. 1838—49 pr. Hoved aarl.			
Kjød.....	Pd.	91,23	} 132,24
Flæsk.....	-	35,52	
Fjerkræ.....	-	5,49	
Smør.....	-	40,42	
Ost.....	-	17,55	
Mælk.....	Pot.	47,57	
Kartofler.....	Tdr.	1,28	
Hvede.....	Pd.	79,53	} 250,96
Rug.....	-	171,43	
Byg.....	-	23,75	
Havre.....	-	1,97	

I Staden selv fandt nogen Fedning af Hornkvæg, Svin og Fjerkræ Sted, vel ikke megen, men dog altid saa

megen, at de ovenangivne Tal for Forbruget af Kjød, Flæsk og Fjerkræ ere Minimumstal. Til Kjødforbruget maa desuden føjes Forbruget af Vildt og af islandsk og færøisk saltet Kjød (der indgik konsumtionsfrit); Forf. kalkulerer disse Forbrugsmængder til 4 à 5 Pd. pr. Individ aarlig. Til Osteforbruget maa endvidere føjes udenlandsk Ost, der som toldpligtig ikke er optagen i Konsumtionslisten; maaske 1 Pd. aarlig pr. Individ. Ved Kornforbruget er at bemærke, at Forbruget af Havre til Dyr og af de øvrige Kornvarer samt Kartofler til Øl og Brændevin ikke er indbefattet i de nævnte Beløb. Hvad endelig Mælkeforbruget angaar, maa det ikke overses, at der til det Antal Potter, der indførtes til Staden og kontrolleredes ved Akcisen, maa føjes den Mælk, som hidrørte fra Malkekøer, der vare opstaldede i selve Staden, — og med denne Tilføjelse stiger det gennemsnitlige aarlige Forbrug pr. Individ i angivne Tidsrum til omtrent 70 Potter Mælk.

For Tiden efter 1850 haves der ingen Ind- og Udførselslister af en saadan Beskaffenhed, at de kunde oplyse os om det københavnske Forbrug. For dog at kunne danne sig en Forestilling herom har Forf. først søgt at tilvejebringe Oplysninger om et Minimumsforbrug ved at tænke sig en Befolkning helt igjennem under Fattigvæsenets Varetægt, og har dernæst søgt at udfinde vel ikke et Maximumsforbrug men dog et nogenlunde rigeligt Forbrug ved at tænke sig en Befolkning, hvis yngre Aldersklassers Ernæring skete efter en Skala, som svarer til den paa Jægerspris Stiftelse benyttede, og hvis ældre Aldersklasser ernæredes efter samme Spisereglementer som Fattigvæsenets Funktionærer. Den sidste Maalestok for

Ernæringen er ret rigelig, eftersom det er lidet sandsynlig, at den store ubemidlede Del af Befolkningen til enhver Tid vil se sig i Stand til fuldkomment regelmæssigt at faa en saa kraftig og helt tilfredsstillende Spise som Fattigvæsenets Funktionærer, medens de Klasser af Befolkningen, der staa over disse, vel nærmest ville udnytte deres større Midler til saadanne Levnetsmidler eller saadanne Forfinelser i Tilberedningen af Levnetsmidler, som dog ikke ville spille nogen Rolle ved Spørgsmaalet om Forbruget af de egenlige Hovedernæringsmidler: Kjød, Korn m. m. Forf. har herom anstillet udførlige Beregninger. Vi anføre her Hovedresultaterne.

A.		B.	
Forbr. for en Befolkn., der i samtlige Aldre forudsættes under Fattigvæsenets Forsorg.		Forb. for en Befolkn., der i Børnealderklassen forudsættes at forplejes som Børnene paa Jagerspris og i Alderskl. derefter som Fattigvæsenets Funktionærer.	
	Aarligt Forbr. pr. Hoved.		Aarligt Forbr. pr. Hoved.
Rugkorn	335,62 Pd.	Rugkorn	272,82 Pd.
Hvedekorn	14,20 -	Hvedekorn	23,98 -
Bygkorn	25,84 -	Bygkorn	12,26 -
Havrekorn	0,73 -	Oxekjød	} 147,10 -
Oxekjød	41,76 -	Kalvekjød	
Isl. Lammekjød	5,91 -	Flæsk	16,64 -
Flæsk	13,51 -	Fersk Fisk	33,84 -
Salt Fisk	7,81 -	Salt Fisk	0,95 -
Mælk	95,89 Pot	Mælk	245,87 Pot
Øl	177,76 -	Øl	238,99 -
Grønt	8,25 Pd.	Peberrod	1,50 Pd.
Gulerødder	3,98 Ottingk.	Kartofler	34,75 Ottingk.
Kartofler	23,58 -	Kaal	9,34 Pd.
Løg	1,94 Pd.	Ærter	9,45 -
Kaal	3,58 -	Semoulegryn	1,10 -
Ærter	43,00 -	Risgryn	14,93 -
Semoulegryn	1,10 -	Sago	2,52 -
Risgryn	7,41 -	Ost	27,18 -
Smør	6,02 -	Smør	36,16 -
		Sukker	28,26 -

Et Blik paa disse to Lister vil overtyde om den Overvægt de mindre værdifulde Næringsmidler have det ene Sted, modsat den større Rolle, som de kraftigere Næringsmidler spille det andet Sted (Rug, Byg, Ærter — Hvede, Kjød, Mælk, Smør osv.)

Forf. angiver derefter Forbruget i Danmark af Kolonialvarer i Femaaret 1876—80. Angivelserne gjælde Landet i dets Helhed, ikke særligt Kjøbenhavn. De omfatte dels saadanne Artikler, der ikke produceres her i Landet, og for hvilke man derfor, naar man kjender Ind- og Udførselsmængden gennem flere Aar, kan danne sig en Anskuelse om Forbrugets Størrelse dels saadanne (Sukker), som vel produceres her i Landet foruden at indføres fra Udlandet, men for hvilke man kjender Produktionsmængden, og hvor man ved at addere denne til Indførselsmængden og fradrage Udførselen kan erfare Forbrugsmængden. Her et Resumé:

Gjennemsn. Overskudsindførsel til Danmark 1876—80

af Sukker, Mallas, Sirup + gjennemsn. aarl. Roesukkerprod. }	24,24	Pd. pr. Ind. aarl.
af Kaffe og Kaffesurrogater	6,06	- —
- The	0,39	- —
- Salt	21,89	- —
- Ris	5,75	- —
- Tobak.....	3,06	- —
- Vin.....	1,51	Potter —

Af Forf.s Oplysninger fra Udlandet anføre vi kun, at i Berlin antages det aarlige Brødforbrug at være c. 350 Pd. pr. Hoved, medens Forbruget af Kjød, Flæsk og Fjerkræ er mindst 142 Pd. Det breslauske Brødforbrug er omtrent som det berlinske, Kjødforbruget derimod endel mindre. I München angives Kjødforbruget derimod til 176 Pd. og i Prag endog til

184 Pd. I Henhold til en Artikel af Kapt. Sommerfeldt i Tidsskr. for Krigsvæsen 1872 beregnes det, at Brødforbruget i Paris under Belejringen var omtrent normal, nemlig 94 Pd. daglig pr. 100 Indb. = 343 Pd. aarlig pr. Individ. Kjødforbruget var derimod abnormt lille, nemlig for 100 Mand daglig 13 Pd. eller pr. Hoved aarlig $47\frac{1}{2}$ Pd.; dog er heri ikke medregnet et særdeles betydeligt Forbrug af Fjerkræ, og naar dette medregnes, kommer ejheller Kjødforbruget til at staa saa særdeles under det normale.

Ved Hjælp af de ovenomtalte Beregninger i Forening med nogle andre søger Forf. nu at udfinde det nuværende Forbrug i Kjøbenhavn af de vigtigste Ernæringsmidler.

Han antager, at det samlede Forbrug af Brødkorn kan sættes til 350 Pd. aarlig pr. Hoved, hvoraf 200 Pd. Rug, 100 Hvede og 65 Byg, Havre, Ærter, Ris og Semoule. Deri er selvfølgelig ikke medregnet det Forbrug af Kornvarer, der i Form af Øl, Brændevin eller ad anden lignende indirekte Vej kommer Befolkningen til Gode.

Vende vi os til Kjødforbruget, saa er utvivlsomt det ovenfor under Listen A nævnte Fattigforbrug langt under det normale Gjennemsnitsforbrug, men paa den anden Side er det lige saa utvivlsomt, at den hele Gjennemsnitsbefolkning ikke har Evner til at konsumere saa meget Kjød som angivet under Listen B. Forf. antager, at det nuværende Kjødforbrug ikke er mindre end Forbruget i Tiden 1838—49 (mindst 132 Pd., eller, naar Vildt og saltet Kjød fra de nordlige Bilande medregnes, mindst 137 Pd.). Stigningen i Forbruget af adskillige andre Hovedernæringsmidler kan vel gjøre det

usandsynligt, at ogsaa Kjødforbruget er steget betydeligt — saa meget mere som Kjødpriserne vistnok i en særlig Grad have været underkastede Forhøjelse —, men den kan dog ikke bringe nogen Sandsynlighed for, at Kjødforbruget ligefrem skulde være aftaget, især da Arbejderbefolkningens stegne *standard of life* har medført større Fordringer til god kraftig Føde. Forf. mener da at burde blive staaende ved Kjødforbruget 1838—49 som det omtrentlige Gjennemsnitsforbrug ogsaa for Nutiden. — Fiskeforbruget mener han at kunne kalkulere til c. 26 Pd. aarlig pr. Hoved (3 Pd. mere end det berlinske Fiskeforbrug).

At Mælkeforbruget (takket være de bedre Transportmidler, der ogsaa hidskaffer Mælk fra fjærnere Egne af Sjælland, den kontrollerede Mælkeforsyning m. m.) nu er betydeligt større end i 1838—49 (70 Pot pr. Hoved), er der ingen Tvivl om. Det gjennemsnitlige Forbrug er begribeligvis større end Fattigforbruget paa Listen A (96 Potter) og mindre end Forbruget efter Listen B (246 Potter). Gjennemsnitsforbruget maa ligge imellem disse to saa betydeligt fra hverandre afvigende Tal, — men hvor? Nogle Undersøgelser udførte med Assistance fra det københavnske Mælkeforsyningsselskab have ved Besvarelsen af dette Spørgsmaal hjulpet Forf. Det beregnes, at der

i 6 Sommermaaneder indføres med Jernbanen..	5,475,000	Potter.
- 6 Vintermaaneder (30 pCt. Reduktion).....	3,832,500	—
- Sommermaanederne indf. paa 290 Vogne à 200 P.	10,585,000	—
- Vintermaanederne (30 pCt. Reduktion).....	7,409,500	—
gaves af 2390 Køer i Kbhvn. à 8 Potter daglig	6,978,800	—
— - 325 — paa Frederiksb. à 10 P. dgl.	1,186,250	—

Tils. 35,467,050 Potter.

Derefter bliver den aarlige Mælkeforbrug pr. Hoved 127 Potter (henved $\frac{1}{3}$ Pot dgl.). Hvis Forbruget er saaledes som her kalkuleret, tør det antages, at Kjøbenhavn og Frederiksberg aarlig beslaglægge en Kobesætning med et samlet Stykkeantal af 11,754 Malkekøer, o: at Kjøbenhavn og Frederiksberg forbruge Mælken fra 9000 Malkekøer ud over det Antal, der er opstaldet i selve de nævnte Byer.

Smørforbruget angives paa Fattig-Listen A til 6 Pd., paa Funktionær-Listen B til et sex Gange større Kvantum, 36 Pd. pr. Hoved aarlig. Men i 1838—49 angaves det til 40 Pd. Herefter skulde der da have fundet en Nedgang Sted; — om fordi Fedt nu mere benyttes som Surrogat?

Osteforbruget findes ikke opført paa Listen A, medens det paa Listen B figurerer med 27 Pd. I 1838—49 var det 18 Pd. Er det gennemsnitlige Osteforbrug virkelig tiltaget, maa dette skyldes et forøget Forbrug af indenlandsk Ost; thi den samlede Indførsel af Ost fra Hertugdømmerne og andre Lande, taget under Et, har været stærkt i Aftagende siden 1840—50.

De 15 Ølbryggerier, der i 1881 virkede i Kjøbenhavn og paa Frederiksberg, nemlig:

- 5 Bajerskøl-Bryggerier,
- 4 Hvidtøls-Bryggerier,
- 6 Bajerskøl- og Hvidtøls-Bryggerier,

have alle — alene med Undtagelse af et enkelt Bajerskøl-Bryggeri, hvis Produktion ikke antages at være af Betydning — med stor Beredvillighed givet Oplysning om deres Produktion og deres Export til Provinserne og Udlandet, saa at det bliver muligt med stor Nøjagtig-

hed at bestemme det københavnske Ølforbrug. Der konsumeredes i 1881 af Hvidtøl c. 216,780 Tdr. og af Bajerskøl c. 214,920 Tdr. Lægges hertil med c. 2000 Tdr. (et overordenligt lavt Tal) Produktionen fra det Bryggeri, der ikke har villet udtale sig om sin Produktion, faas et samlet Forbrug af c. 217,000 Tdr. Hvidtøl og c. 217,000 Tdr. Bajerskøl. Der er desuden indført til Kjøbenhavn et ringe Kvantum fremmede Olsorter — i 1876—80 gjennemsnitlig aarlig c. 1300 Tdr. —, men en ubestemt Del heraf exporteres atter, og fra denne lille Indførsel kan der ses bort. Derefter faa vi da for Kjøbenhavn og Frederiksberg et Ølforbrug paa mindst 220 Potter pr. Hoved, — et meget anseligt Forbrug, og dog er det virkelige Forbrug i Øjeblikket sikkert endnu betydeligere end det her beregnede. I Tyskland beregnedes Ølforbruget i 1873—76 til kun 95 Potter og i 1877—80 endog kun til 89 Potter aarlig pr. Hoved. I Berlin konsumeredes i 1875 216 Potter, i 1879 derimod kun 155 Potter af hver Indbygger. I de sydtyske Byer er det derimod betydeligt større, i München endog 450 Potter pr. Indb. I Prag var det 1879 249 Potter og 1880 264 Potter pr. Indb.

Brændevinsforbruget er i hele Landet 19 Potter pr. Hoved — men om Forbruget særlig i Hovedstaden eller de enkelte Landsdele haves ingen Oplysning, ejheller om hvormeget Industrien benytter og hvormeget der umiddelbart nydes.

Med Hensyn til Forbruget af Kaffe, The, Sukker, Ris, Tobak, Vin og Salt henvises til de ovenfor anførte Data, dels for hele Landets Vedkommende dels særlig under Listerne A og B. Kun ved Ris skulle vi dvæle et Øjeblik. Under Listen B er Forbruget af Ris-

gryn sat til næsten 15 Pd., og under Listen A er Fattigforbruget heraf beregnet til næsten $7\frac{1}{2}$ Pd.; men for hele Landet beregnes det samlede Risforbrug til kun $5\frac{3}{4}$ Pd.. altsaa adskilligt mindre end det københavnske Fattigforbrug. Og dog er Tallet $5\frac{3}{4}$ Pd. noget for højt, idet der heri er medregnet den dog mindre betydelige Indførsel af Ris i Skaller, saa at der maa fra drages et Beløb for Formalingen, forinden man foretager en Sammenligning med de nysnævnte Forbrugsangivelser for Risgryn. Forsaavidt Tallene paa Listerne A og B repræsenterer det københavnske Gjennemsnitsbrug, er Risforbruget i Hovedstaden da betydeligt større end Gjennemsnitsforbruget i det hele Land.

Om Vandforbruget oplyses det, at der fra Københavns Vandværk oppumpedes

1871—75 gjennemsn. aarl.	29, ^s	Mill. Tdr. Vand,
1876—80	—	35, ^s
1881	—	40, ^s

Her er altsaa en stadig Stigning i Vandforbruget, som naturligt er. Af de 41 Mill. Tdr., der oppumpedes i 1881, medgik $25\frac{1}{2}$ pCt. «til Næringsbrug» (o: Forbrug i offentlige Bygninger, ved Extrahaner, til Næringsbrug i enkelte Ejendomme udenfor Kommunen, Fontæner o. lgn., der betalte særlig Skat). At lidt over en Fjerdedel af det oppumpede Vand faar den Anvendelse, er det normale. Til Raadighed for det københavnske Husholdningsforbrug stod i 1881 c. 30 Mill. Tdr. Vand, — selvfølgelig foruden hvad der oppumpedes af private Brønde. Det aarlige Forbrug pr. Hoved blev herefter 126 Tdr. Hvorledes dette Kvantum fordeler sig mellem Drikkevand, Vand til Madlavning og Vand til andet Husholdningsbrug, lader sig ikke beregne.

Hermed have vi gjengivet Hovedresultaterne af Forf.s interessante og samvittighedsfuldt udførte Undersøgelser. Beretningens sidste to Tredjedele ere optagne af 8 Tabelbilag, nemlig: I. Reduktionstal for Kjød og Korn; II. en detailleret Oversigt over Forbruget af alle væsenligere konsumtionspligtige Varer i Kjøbenhavn i hvert af Aarene 1838—50; III. Ind- og Udførsel af nogle Varer til og fra Kjøbenhavn i 1877; IV. Oplysninger om Bespisningen paa Jægerspris Stiftelse og om Kjøbenhavns Fattigvæsens Bespisningsreglementer for Lemmer og for Funktionærer; V. det gennemsnitlige Kornforbrug i Danmark 1876—80; VI. Berlins Mel- og Kjødforbrug 1867—79; VII. Kjødforbruget i Breslau; VIII. Kjødforbruget i München.

Vi anføre her kun af det første Bilag de benyttede Reduktionstal for Kjød og Korn:

For Konsumtionsopgjørelsen i 1838—50 er levende Kvæg reduceret til Slagtekvæg paa følgende Maade:

1 Stk. Hornkvæg	=	432 Pd. Slagtekjød
1 — Kalv	=	30 - —
1 — Faar og Lam	=	42 - —
1 — Svin	=	144 - Flæsk
1 — Gris	=	12 - —
1 Side Flæsk	=	48 - —
1 Skinke	=	16 - —
1 Gaas	=	7 - Kjød,

I Berlin, Breslau og München anvendes følgende Reduktionstal:

1 Stk. Oxe	=	550 Pd. Slagtekjød
1 — Ko	=	350 - —
1 — Kalv	=	50 - —
1 — Bede	=	37½ - —
1 — Lam	=	25 - —
1 — Svin	=	150 - Flæsk
1 — Gris	=	37½ - —
1 — Gaas	=	8 - Kjød
1 — Kalkun	=	10 - —

Reduktionen af formalet Korn til uformalet sker i Nutiden saaledes:

100 Pd. Flormel	=	156 Pd. Hvedekorn
100 - alm. Hvedemel	=	139 - —
100 - grovt Rugmel	=	103 - Rugkorn
100 - sigtet Rugmel	=	147 - —
100 - Havremel	=	250 - Havrekorn
100 - Bygmel	=	143 - Bygkorn
100 Pd. Rugbrød	=	c. 75 Pd. Rugkorn
100 - Sigtebrød	=	c. 127 - —
100 - Franskbrød	=	c. 119 - Hvedekorn
100 - haardt Brød	=	c. 165 - Sød (Hvede og Rug).

Efter tyske Beregninger sættes

100 Pd. Mel	=	160 Pd. Korn
100 - —	=	136 - Brød
altsaa: 100 - Brød	=	117,63 - Korn.